

DET SVENSKES TOBAKSMONOPOL

Af

K. J. Kristensen.

Man har længe i Sverige syslet med Tanken om en stærkere Udnyttelse af Tobakken som Skatteobjekt til Dækning af de voksende Statsudgifter. Gentagne Gange har Spørgsmaalet, om hvordan det bedst kunde ske, været under Overvejelse saavel i Centraladministrationen som af særlig nedsatte Kommissioner, og idet Hovedsynspunktet var det finansielle Resultat, naaede man under disse Overvejelser efterhaanden til Monopolsystemet som det mest effektive. Allerede i 1902 var Monopolet paa Tale, men det blev dog den Gang afvist af Rigsdagen, og den Tobaksskattekommission, som derefter blev nedsat, fik endog udtrykkelig sin Opgave begrænset til at overveje, „hvordan og hvorvidt man ved forøget Beskatning af Tobak og Tobaksfabrikater kunde forøge Statens Indtægter“, hvorved Monopolet paa Forhaand var udelukket fra Overvejelserne, en Forsigtighedsregel, der nærmest skyldte en noget overdreven „Socialistforskrækkelse“ sin Tilblivelse. I sin Betænkning indskrænkede Kommissionen sig til at foreslaa en Forøgelse af Indførelstolden i Forbindelse med en Afgift af indenlandsk Tobak, hvorved der skulde kunne paaregnes en Merindtægt af 2½ Mill. Kr. Forslaget førte imidlertid ikke til positive Lovgivningsresultater, væsentlig paa Grund af det ringe finansielle Udbytte, der stilledes i Udsigt, og Spørgsmaalet hvilede nu indtil 1909, da der af Regeringen blev nedsat en ny Kommission, som skulde overveje Muligheden for at naa et effektivere Skatteresultat og samtidig særskilt undersøge Mulighederne for et Statsmonopol. Resultatet af Kommissionens Arbejde, saaledes som det blev fremlagt i dens Betænkning af 2. Sept. 1911, var to alternative Forslag, det ene om Indførelse af Statsmonopol paa Tilvirkningen og Importen af Tobaksvarer, det andet gaende ud paa Regulering af Tobaksbeskatningen uden Indførelse

af Monopol ved Indførelse af Stempelskat paa Cigaretter og Cigarettoak, Forhøjelse af Tolden og som Supplement hertil en Afgift af indenlandsk Tobak. Efter det første Forslag beregnedes Merindtægten til ca. 15 Mill. Kr., dog med Fradrag af Renter og Amortisation af den for Monopolets Indførelse nødvendige Kapital. Efter det andet Forslag regnedes der med en Merindtægt af $6\frac{1}{2}$ Mill. Kr., og det mentes at være det yderste opnaelige ad Beskatningsvejen. Imidlertid aabnede der sig Udsigt til en stærk Koncentration i Tobaksindustrien, hvad der vilde give Mulighed for at naa et gunstigere Resultat ved en Fabrikatbeskatning, og med denne Mulighed for Øje og under Hensyntagen til de stærke Ønsker, der næredes indenfor Tobaksindustrien i den Retning, udarbejdedes der Forslag om Stempelskat paa alle importerede eller i Landet tilvirkede Tobaksvarer. Da Koncentrationen imidlertid ikke fandt Sted i det forudsatte nødvendige Omfang, maatte denne Plan igen opgives, og da det finansielle Resultat af en forøget Tobaksbeskatning ikke paa langt nær syntes tilfredsstillende, vendte man tilbage til Monopolet. Afgørende var i saa Henseende de store Krav, der vilde blive stillet til Staten, hvis Forslaget om Alderdoms- og Invaliditetsunderstøttelse blev vedtaget. Disse Udgifter vilde man, maaske med Bismarck som Forbillede, i hvert Fald for en væsentlig Del have dækket af Tobaksbeskatningen. Efter at saa Forslaget om „Pensionsforsikringen“ var blevet endelig vedtaget af Rigsdagen 1913, forelagde Regeringen i 1914 det Forslag til Indførelse af Tobaksmonopol, som med nogle mindre væsentlige Ændringer blev til endelig Lov den 15. Dec. 1914. Tiden for Monopolets Ikrafttræden var ikke blevet fastsat, idet Krigsforholdene vanskeliggjorde Financieringen af det Selskab, hvortil Udøvelsen af Monopolet efter Forslaget skulde overdrages. Men efter at der var truffet en ny Ordning med det Bankkonsortium, der havde paataget sig Financieringen, blev Tidspunktet for Monopolets Ikrafttræden fastsat til 1. Juni 1915.

De forskellige Bestemmelser i Anledning af Monopolets Indførelse er samlet i to Love, den ene angaaende selve Monopolet og Monopolskatten og den anden indeholdende Bestemmelserne om Erstatninger og øvrige Forholdsregler ved Indførelsen. Endvidere blev der samtidig

vedtaget nogle Ændringer i Toldloven, hvorved Afgiften af færdige Tobaksvarer forhøjedes, saa at der ydedes Monopolets Tobaksprodukter en overordentlig kraftig Toldbeskyttelse.

Monopolet omfatter kun Tilvirkningen af Tobaksvarer og er altsaa, hvad man kalder et partielt Monopol. Handelen skal vedblivende være fri, og den berøres kun, for saa vidt som det paabydes de Handlende at overholde de Priskurantpriser, der fastsættes af Monopolets Udøvere. Heller ikke Importen er monopoliseret, kun er Indførselen af Raatobak med nogle faa, ubetydelige Undtagelser forbeholdt Monopolhaverne. Importen af færdige Tobaksvarer er vedblivende frit tilladt de Handlende, hvorimod den er forbudt private, blot med Undtagelse af Tilrejsende, der maa medføre visse mindre Kvantiteter, og Handelsrejsende, som maa medbringe Prøvekollektioner. Men den nominelle Indførselsfrihed, der saaledes er tilstaaet de Handlende, er praktisk set blevet overordentlig stærkt begrænset ved en Bestemmelse i Loven om, at der af de indførte Varer foruden den ved Toldlovsændringen fastsatte høje Toldafgift, skal betales en Licensafgift til Monopolets Udøvere udregnet og fastsat af dem til en vis Procent af Priskurantprisen. Denne Afgift skal indbefatte dels den Skat, der paahviler Varen, og som af Monopolets Udøvere indbetales til Statskassen, dels et Procentbeløb, der svarer til, hvad Monopolets Udøvere gennemsnitlig beregner sig af deres Varer til Dækning af Monopolgevinst og Omkostninger udover Indkøbspris, Told, Fragt og Arbejds løn. Afgiften vil altsaa blive desto større jo større Monopoludbyttet bliver og — jo dyrere Monopoldriften bliver.

Den indenlandske Tobaksavl, som i Ly af en stærk Toldbeskyttelse har naaet en ikke helt ringe Betydning, berøres ikke af Monopolet. Kun paalægges der Tobaksavlerne Anmeldelsespligt, og Dyrkningen stilles under Statskontrol, som bekostes af Monopolets Udøvere. Toldbeskyttelsen er ved Ændringen i Toldloven bibeholdt uforandret, og til yderligere Sikring af Dyrkernes Stilling overfor Monopolhaverne er der i Loven indført den Bestemmelse, at Prisen paa den indhøstede Tobak aarlig skal fastsættes af et Prisnævn, valgt dels af Dyrkerne, dels af Monopolets Udøvere og med en af Kongen udnævnt Formand.

Med Hensyn til Beskatningen er det bestemt, at en-

hver Tobaksvare, der sælges i Landet, skal have en fast Priskurantpris gældende ved Salg til Publikum. I denne Pris indgaar Skatten med en vis Procentdel, forskellig efter Varens Art, 20 % for Cigaretter, 15 % for Cigarer, Cigar-cigaretter og Snus, 10 % for andre Varer.

Ved Indførelsen af Monopolet skal Staten yde Fabrikkerne fuld Erstatning for al i Tobaksfabrikationen anvendt løs og fast Ejendom, enten i Form af Indløsning eller i Form af Godtgørelse for Værdiformindskelse. Der er ikke Tale om tvungen Afstaaelse af Ejendom, men Fabrikanten har Ret til at fordr Indløsning af visse Inventarier og af Raavarelager. Desuden skal der ydes billig Erstatning dels til Fabrikanter for Næringstab, dels til Funktionærer og Arbejdere for mistet Ansættelse og dels i et vist Omfang til Handlende for mistet eller formindsket Virksomhed indenfor Handelen med Raatobak og udenlandske Cigarer og Cigarcigaretter. For at en Fabrikant kan opnaa Erstatning for Næringstab, er det gjort til en Betingelse, at han vederlagsfrit skal overlade Monopolets Udøvere Tilvirkningsrecept og andre Oplysninger, nødvendige til at sætte Monopolets Udøvere i Stand til at fabrikere samme Slags Varer som han, ligesom han ogsaa skal overlade dem Brugen af sine Varemærker. Endelig skal han overgive sine udestaaende Fordringer hos Tobakshandlere til en af Staten udpeget Bank til Indkassering. Den sidste Betingelse blev indført i Loven for at beskytte de Handlende mod Følgerne af en pludselig og haardhændet Inddrivelse af Varefordringerne. — Erstatning gives kun, hvis Vedkommende siden $\frac{1}{1}$ 1909 uafbrudt har drevet Tobaksfabrikation. Den beregnes efter Virksomhedens Alder til et vist Antal, højst $12\frac{1}{2}$ Gange „Middelhandelsgevinsten“ for det sidste Tiaar. Hvis Erstatningen er mindre end $\frac{1}{10}$ af hans aarlige Salg, skal dog dette Beløb udbetales ham i Stedet.

Personlig Erstatning til Funktionærer og Arbejdere og Handlende for mistet Stilling eller Næringstab beregnes efter lignende Principper, men der er draget snævrere Grænser for Erstatningens Størrelse, og der gives ingen Erstatning, hvis vedkommende har faaet Ansættelse hos Monopolets Udøvere.

Nogle særlige Erstatningsbestemmelser er vedtaget for A/B Förenade svenska Tobaksfabriker, som blev dannet i

1912 ved Sammenslutning af nogle og fyrretyve Fabriker. Erstatningen beregnes væsentlig som om hvert enkelt Foretagende vedblivende bestod for sig, men desuden gives der Erstatning for Omkostninger, udbetalte Understøttelser og visse Realisationstab, Selskabet har haft som Følge af Koncentration af Fabrikationen. Og hvis Selskabet overdrager Monopolets Udøvere Brugsretten til sine Ejendomme paa visse nærmere fastsatte Vilkaar, er man yderligere lidt mere rundhaandet med Erstatningen.

Den samlede Erstatningssum, Staten vil komme til at udrede, er med paaløbende Omkostninger og en vis Fejlmargin beregnet til ca. 43 Mill. Kr., hvoraf 12,5 Mill. til Indløsning af Inventar og Raavarelager, ca. 15 Mill. til Fabrikanter for Næringstab og 1,7 Mill. for Værditab paa fast Ejendom og ca. 6 Mill. til forskellige personlige Erstatninger.

Efter at Staten saaledes har bragt Tobaksindustrien over paa sine Hænder, skal Monopolets Udøvelse og alt, hvad Staten ved Indløsningen har erhvervet, overdrages til et enkelt statskontrolleret Selskab, hvori Staten indgaar som Aktieejer med noget over Halvdelen af Aktiekapitalen, saaledes at Staten derved har sikret sig en indgaaende Kontrol og Medbestemmelsesret ved alt, hvad Selskabet foretager sig. Tillige er det bestemt, at Halvdelen af Bestyrelsen vælges af Kongen, deriblandt den kontrollerende Direktør, medens den øvrige Halvdel af Bestyrelsen og den egentlige Forretningsleder vælges af de private Aktieejere. Den oprindelige Plan gik ud paa, at Selskabet skulde have en Præferenceaktiekapital paa 17 Mill. Kr., tegnet af private, medens en Stamaktiekapital paa mindst 18 Mill. Kr. skulde overtages og kontant indbetales af Staten. Derudover skulde den nødvendige Kapital til Udbetaling af Erstatninger, til Bygninger, Nyanskaffelser og Driftskapital tilvejebringes ved et Obligationslaan paa 20 Mill. Kr. Et Bankkonsortium havde forpligtet sig til at yde det nævnte Laan til en Rente af 5 % og overtage Tegningen af hele Præferencekapitalen. Krigssituationen nødte imidlertid Bankerne til at trække sig tilbage. Og ved de nye Forhandlinger, som derefter paafulgte, maatte Staten foruden Stamaktiekapitalen paa 21,8 Mill. Kr. yderligere forpligte sig til at overtage for 12 Mill. Kr. af Præferenceaktierne. Bankerne har dog Ret til at tilbagekøbe disse i fire Aar efter Udstedelsen.

Forholdet mellem Staten og Selskabet er ordnet ved Kontrakt, som er uopsigelig fra Selskabets Side, men af Staten kan opsiges efter 10 Aars Forløb, dog at Staten i saa Fald er forpligtet til at indløse Præferenceaktierne til Pari. Staten garanterer Præferenceaktierne et Udbytte af $4\frac{1}{2}\%$, hvad der tillige maa betyde, at Staten garanterer for Obligationslaanet. Ifølge Statutterne har Præferenceaktierne Fortrinsret til Udbyttet indtil 6% af Præferenceaktiekapitalen, som en Gang for alle er fastsat til de 17 Mill. Kr. Derefter skal der til Stamaktierne uddeles indtil 6% . Udgør Dividenden mere end 6% af Aktiekapitalen, fordeles det overskydende med $\frac{7}{8}$ til Staten og $\frac{1}{8}$ til Præferenceaktierne, indtil disse ialt har faaet 7% , derefter faar Præferenceaktierne $\frac{1}{10}$ og Staten $\frac{9}{10}$ af Resten.

Ved Valget mellem Monopolet og de almindelige Beskatningsmaader har som før nævnt det finansielle Hensyn været omtrent eneafgørende. Dog har man ikke til at begynde med villet udnytte Monopolets finansielle Ydeevne i nogen særlig høj Grad. Udbyttet af Monopolskatten er efter Forbruget i Aarene 1909—1912 beregnet til 7,2 Mill. Kr. aarlig, naar den første Overgangstid er forbi. Dette Beløb ventes at ville stige med ca. 400 000 Kr. aarlig paa Grund af stigende Forbrug. Den Dividende, der tilfalder Staten som Aktionær i Monopolselskabet, ventes rigelig at ville dække Forrentningen af den indbetalte Kapital, og Toldindtægterne vil i hvert Fald næppe blive væsentlig mindre end før. Man kan derfor sikkert betragte Udbyttet af Monopolskatten som ren Merindtægt for Statskassen. Men selv under denne Forudsætning maa det siges at være en ret mild Benyttelse af Skatteskruen, set i Forhold til andre Monopollande. I Frankrig er man ved Statsmonopolet naaet til at lade Skatten indgaa i Prisen med 82% , eller om man vil en Beskatning paa ca. 450% af Varens Værdi og Tobaksbeskatningen indbragte i 1908 6,11 Kr. pr. Individ af Befolkningen. De andre Monopollande er vel ikke naaet saa vidt, men de har dog alle uden Undtagelse en Beskatning, der er langt højere end den, der nu er vedtaget i Sverige. Imidlertid vil Indtægten naturligvis let kunne forøges ved en Forhøjelse af Afgiftsprocenterne, naar den gældende Kontrakt mellem Staten og Selskabet udløber. Det var ogsaa et Moment, der blev lagt den største Vægt

paa, da man besluttede sig til Monopolet, at man derved foruden at faa en fra forskellige Synspunkter rationel Udnyttelse af Tobakkens Skatteevne i hvert Fald opnaaede det, at selv om det ikke maatte være nødvendigt straks at udnytte Tobakkens finansielle Bæreevne fuldt ud, saa kunde man i hvert Fald senere gøre det i det Omfang, man ønskede, uden at man behøvede at omordne hele Beskatningssystemet. Det kan vistnok heller ikke nægtes, at Monopolet i højere Grad end enhver anden Skatteform muliggør en fuld Udnyttelse af Tobakken som Skatteobjekt, og Tobakkens Evne til at bære selv de tungeste Skattebyrder synes næsten at være ubegrænset, noget der hænger sammen med, at Tobakken er et af de billigste Nydelsesmidler og Forbruget et udpræget Vaneforbrug, der ikke paavirkes særlig stærkt af en Fordyrelse.

Visse skattepolitiske Fordele er Monopolsystemet ogsaa i Besiddelse af. Skatten lægges direkte paa Forbrugerne, saa at man undgaar de Ulemper, der er forbundne med en Overvæltning, og Monopolet muliggør tillige en fuldkommen Graduering af Skatten efter Kvaliteten, saa at Skatten kommer til at virke noget paa samme Maade som en Indkomstskat. I samme Retning virker forøvrigt ogsaa den Bestemmelse i den svenske Lov, at der for enhver Tobaksvarer skal fastsættes en bestemt Pris gældende i Detailsalget. Derved ophæves nemlig de Rabatter, der almindeligvis gives ved Indkøb i større Partier, og som maa antages særlig at komme de mere velstillede til Gode. Disse saakaldte Konsumentrabatter spiller en saa stor Rolle, at man beregner at kunne dække det allermeste af Skattebeløbet ved Inddragelsen af dem, saaledes at der ikke skal behøves anden Forhøjelse af Priserne end den, der ligger i denne Inddragelse.

Betragter man derimod Monopolet fra et økonomisk-teknisk Synspunkt, vil man ikke naa til et absolut gunstigt Resultat. Naturligvis vil den tekniske Koncentration, Monopolet vil føre med sig, i sig selv være fordelagtig, ligesom der vil kunne spares betydelige Udgifter til Reklame, Handelsrejsende og Avance til Mellemandlere, og sandsynligvis vil alle disse Fordele blive udnyttet fuldstændigere, naar man i Sverige ikke lader Staten selv drive Fabrikationen, men overlader Monopolretten til et Aktie-

selskab, saaledes at den forretningsmæssige Ledelse vil blive ansporet af de private Aktionærers Initiativ og Forventning om rigeligt Udbytte. Og det vil heller ikke være uden Betydning, at Præferenceaktierne fortrinsvis skal søges afhændet til de tidligere Tobaksfabrikanter. Derved vil man, saa vidt Omstændighederne tillader det, fastholde det Kendskab og den Forretningsdygtighed, de ledende indenfor Industrien maa antages at være i Besiddelse af. Man opnaar samtidig, at Overgangen sker med den mindst mulige Flytning af Kapital og den mindst mulige Forstyrrelse af Erhvervslivet udenfor selve den ramte Industrigren. Men man kommer ikke udenom de Ulemper, der saa at sige er Monopolet i Kødet baaret. Monopolet er ingensinde saa lydher overfor Forbrugernes Ønsker som en Fabrikation, der drives under fri Konkurrence, og kan ikke godt være det, fordi den smidige Tilpasning efter Forbrugernes forskellige Smagsretninger og den økonomisk mest fordelagtige Koncentration til en vis Grad udelukker hinanden. Monopolet maa indskrænke sig til et relativt lille Antal Sorter, og det betyder maaske i sig selv et lige saa reelt økonomisk Tab som et direkte Pengetab vilde være. Men det mærkes naturligvis ikke i samme Grad, og det spiller navnlig ingen Rolle for en rent fiskal Betragtning.

Mere Vægt vil der i Debatten blive tillagt de Synspunkter, man fra Erhvervslivets Side maa anlægge, og ganske særlig vil Striden, naar den endelige Afgørelse nærmer sig, komme til at staa om Erstatningsspørgsmaalet, som baade for de truede Erhvervsgræne og for Staten spiller en afgørende Rolle. Der var ingen Tvivl om, at der maatte gives Erstatning ikke blot i Tilfælde af Ejendomsafstaaelse, men ogsaa for Næringsophør. En Monopolisering, der sker af Grunde, der er Erhvervet aldeles uvedkommende, maa af den almindelige Retsbevidsthed føles som et volde ligt og uberettiget Indgreb i den frie Næring, som ubetinget maa forpligte til Erstatning. Derimod var der stærkt afvigende Meninger i Spørgsmaalet om Erstatningens Omfang, Udmaalning og Fastsættelsesmaade.

Ved den principielle Besvarelse af disse Spørgsmaal er man gaaet ud fra, at Staten ikke ved gældende Lov er forpligtet til at yde Erstatning for Ophør af Retten til at drive en vis Næring, og da nu Monopolloven ikke rummer

mere end Ophør af den frie Tobaksnæring, men ikke tvungen Afstaaelse af Ejendom, saa kan Erstatningskrav kun grundes paa Billighedshensyn og ikke paa positiv Ret, et Resultat, som iøvrigt ikke staar helt ubestridt. Derfra slutter man saa, at Staten ensidig og ubetinget kan træffe Bestemmelse i alle Spørgsmaal vedrørende Erstatningen og altsaa ogsaa normere Erstatningens Størrelse, som sket er, uden Hensyn til de konkrete Forhold i hvert enkelt Tilfælde. Denne Slutning er blevet meget stærkt bestridt og synes heller ikke holdbar. Der er jo her ikke Tale om et juridisk, men om et moralsk Spørgsmaal: Hvad Billighed og Retfærdighed efter almindelig Retsbevidsthed kræver. Og der kan næppe være Tvivl om, at de samme Hensyn, der kræver, at Erstatning overhovedet gives, ogsaa maa kræve en individuel Udmaaling af den Skade, der skal erstattes. Det samme Problem kommer frem i Form af Spørgsmaalet, om Staten skal yde fuld Erstatning eller ikke, noget der ogsaa har været forskellig Mening om. Heller ikke her kan der være nogen Tvivl om Besvarelsen. Enten gives der Erstatning, og da fuld Erstatning udmaalt saa godt, det i det enkelte Tilfælde lader sig gøre, eller ogsaa er der kun Tale om en Slags Understøttelse, hvor Hensynet til Omfanget af den lidte Skade burde være underordnet Hensynet til skadelidtes Trang. Imod disse Principper synes der i Loven paa mange Punkter, særlig ved Normeringen af Erstatningerne, men ogsaa f. Eks. ved at der kræves, at Virksomheden skal være drevet et vist Antal Aar for at Indehaveren kan faa personlig Erstatning. Den Bestemmelse, at Erstatning gøres afhængig af Overdragelse af Tilvirkningsrecepter og Varemærker uden Godtgørelse er ogsaa i afgjort Strid med dem.

Fra de samme Sider, hvorfra Loven er blevet kriticeret ud fra disse Synspunkter, har man ogsaa anket over den Maade, hvorpaa Erstatningen i det enkelte Tilfælde fastsættes, idet dette skal ske ved Kommissioner, hvori Staten direkte eller indirekte behersker Flertallet af Stemmerne. Man har i Stedet ønsket en tilsvarende Fremgangsmaade bragt i Anvendelse som ved Ekspropriation.

Et andet Spørgsmaal vedrørende Erstatningen, som ogsaa er af stor Betydning, og hvorom der ogsaa har været delte Meninger, er Spørgsmaalet om, hvor langt Erstatnings-

pligten skal udstrækkes. Principielt har man her stillet sig paa det Standpunkt, at kun de direkte ramte skal have Erstatning, selv om man ikke helt har overholdt Princippet. Monopolets Omfang bliver da af afgørende Betydning for den samlede Erstatningssum, og det er til Dels under Hensyn hertil, at man kun har villet indføre et partielt Monopol, idet dog naturligvis denne Begrænsning væsentligst begrundes med, at Indførelsen ikke maa medføre større Forandringer i de forhaandenværende Forhold, end der fordrer for at opnaa det finansielle Resultat, man ønsker af Reformen. Imidlertid bliver denne Begrænsning let mere formel end reel, og Grænsen mellem direkte og indirekte ramte bliver vanskelig at drage. Det er allerede omtalt, at Importens Frihed kun er tilsyneladende, og her er Erstatningspligten da heller ikke blevet helt fornægtet i den endelige Lov, saaledes som den var det i det oprindelige Forslag. Og dog er der her formelt set kun Tale om indirekte ramte. Det lader sig heller ikke gøre helt at se bort fra Reformens indirekte Virkninger overfor andre Erhverv, selv om man ikke vil gøre Staten erstatningspligtig. Det er et uberettiget Indgreb i Erhvervslivet, og man vil gøre Staten ansvarlig ogsaa for de indirekte Følger af dette Indgreb. Der er da ogsaa under Sagens Behandling blevet taget stærkt Hensyn til de Erhverv, der i særlig Grad vilde blive truet. Det gælder om Tobaksdyrkerne, som er nødt til at afhænde deres Avl til Monopolselskabet, og det gælder om Mellemlandlerne, som vil være nødt til at nøjes med den Rabat, Selskabet indrømmer dem af de faste Pris-kurantpriser. Tobaksavlerne er foruden ved Toldbeskyttelsen blevet sikret ved, at Prisen for den avlede Tobak skal fastsættes af paritetisk sammensatte Prisnævn. De Handlende har man derimod ment tilstrækkelig sikret ved den Repræsentation, Staten har i Selskabets Bestyrelse. Der er heller ingen Tvivl om, at den Magt, Selskabet har til at beskære Mellemlandleravancen, ogsaa vil blive benyttet, hvis ikke Staten holder sin beskyttende Haand over de Handlende. Det kræver sund Økonomi ganske simpelt. Og det er et Spørgsmaal, om det ikke fra et nationaløkonomisk Synspunkt havde været bedre at udstrække Monopolet ogsaa til Handelen, selv om man saa maatte give Erstatningspligten en tilsvarende Udvidelse.
